

Teija Haapasalo ja Saija Kivinen

**PEDAGOGISEN TOIMINNAN TOTEUTUMINEN YMPÄRISTÖ-
KASVATUKSEN KEINAIN**

**Opinnäytetyö
CENTRIA–AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Tammikuu 2019**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Tammikuu 2019	Tekijä/tekijät Teija Haapasalo & Saija Kivinen
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi PEDAGOGISEN TOIMINNAN TOTEUTUMINEN YMPÄRISTÖKASVATUKSEN KEINAIN		
Työn ohjaaja Opettaja Anne Jaakonaho	Sivumäärä 34 + 3	
Työelämäohjaaja Lastentarhanopettaja Janika Aspvik		
<p>Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin Isokylän päiväkotiin 3 – 5 -vuotiaiden lasten ryhmään. Työn tilaajana toimi Kokkolan kaupungin varhaiskasvatus.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaista pedagogista toimintaa ympäristökasvatuksen keinoin. Interventioita oli kahdeksan. Ne toteutuivat leikin, liikkumisen, tutkimisen ja taiteen avulla eri ympäristöissä. Opinnäytetyö sisälsi suunnittelua, toteutusta, arviointia ja raportointia.</p> <p>Tavoitteisiin pääsyä mitattiin, havainnoitiin ja arvioitiin opinnäytetyön tekijöille ja varhaiskasvattajille tarkoitettujen lomakkeiden avulla. Toiminnallinen osuus toteutettiin syksyn 2017 aikana.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma ja ympäristökasvatus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date January 2019	Author Teija Haapasalo ja Saija Kivinen
Degree programme Degree Programme in Social Services		
Name of thesis PEDAGOGICAL ACTIVITIES THROUGH ENVIROWMENTAL EDUCATION		
Instructor Anne Jaakonaho	Pages 34+ 3	
Supervisor Janika Aspvik		
<p>This practice-based thesis was done at the Isokylä kindergarten in a group of children 3–5 years old. The thesis was commissioned by early childhood education in Kokkola.</p> <p>The purpose of this thesis was to implement the pedagogical activities of the early childhood education plan through environmental education. There were eight activities that were performed through play, movement, science, and art in different environments.</p> <p>Reaching to the goals was measured, observed and evaluated by the authors of the thesis and by forms given to early educators. The practical part was implemented during the autumn of 2017.</p>		

<p>Key words childhood educational plan, early childhood education, environmental education</p>
--

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN KUVAUS	2
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	4
3.1 Tavoitteet ryhmän lapsille	4
3.2 Tavoitteet organisaatiolle	4
3.3 Sosionomi (AMK) tavoitteet	5
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	6
4.1 Interventioesimerkki	7
4.2 Interventioiden tavoitteet ja toteutus	9
5 OPINNÄYTETYÖN KESKEINEN TIETOPERUSTA	13
5.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä opinnäytetyössä	13
5.2 Ympäristökasvatuksen näkökulma opinnäytetyössä	14
5.3 Varhaiskasvatussuunnitelma pedagogisen toiminnan pohjana	16
5.4 Lapsen ikä- ja kehitystason huomioon ottaminen leikissä, liikkumisessa, tutkimisessa ja taiteessa	18
5.5 Kontekstuaalisuuden määrittely opinnäytetyössä	20
5.6 Havainnointi arviointimenetelmänä opinnäytetyössä	21
6 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	22
6.1 Projektisuunnitelman arviointi	23
6.2 Lasten tavoitteiden toteutumisen arviointi	23
6.3 Organisaation tavoitteiden toteutumisen arviointi	26
6.4 Sosionomi (AMK) tavoitteiden toteutumisen arviointi	27
6.5 Ammatillinen kasvu	28
6.6 Eettisyys ja luotettavuus	30
7 POHDINTA	31
LÄHTEET	33
LIITTEET	
KUVIO	
KUVIO 1. Opinnäytetyönkulku pääpiirteittäin	2
KUVA	
KUVA 1. Roskanäyttely piha-alueella	8
KUVA 2. Liikuntaleikkejä lähiliikunta alueella	24
KUVA 3. Taidenäyttely Kokkolan kaupungin kirjastossa	24
KUVA 4. Kaupunkiympäristöön tutustuminen linja-auto kyydityksellä	29

TAULUKKO

TAULUKKO 1. Lasten interventioiden tavoitteet ja toteutus10

1 JOHDANTO

Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin Kokkolan sivistystoimen varhaiskasvatuksen Isokylän päiväkotiin 3 – 5 -vuotiaiden lasten ryhmään. Opinnäytetyön aiheena oli pedagogisen toiminnan toteutuminen ympäristökasvatuksen keinoin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2016) oli määrä ottaa käyttöön syksyllä 2017. Ryhmään, jossa opinnäytetyö toteutui, ei oltu suunniteltu kaikilta osin varhaiskasvatussuunnitelmaa syksyn 2017 toimintakaudelle. Yhdessä varhaiskasvattajien kanssa suunnitelimme ympäristökasvatuksellisia keinoja, joilla voimme tuoda lasten tavoitteita varhaiskasvatussuunnitelmasta käytäntöön. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat olivat lähtökohtana lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa. Keskusteluissa kävi ilmi, että tavoitteellista ympäristökasvatusta ei oltu toteutettu aiemmin koko toimintakauden mittaisena toimintana. Aloitimme toiminnallisen osuuden suunnittelun keväällä 2017, joka toteutettiin syksyn 2017 aikana. Projektin raportointia kirjoitettiin kevään 2018 ajan.

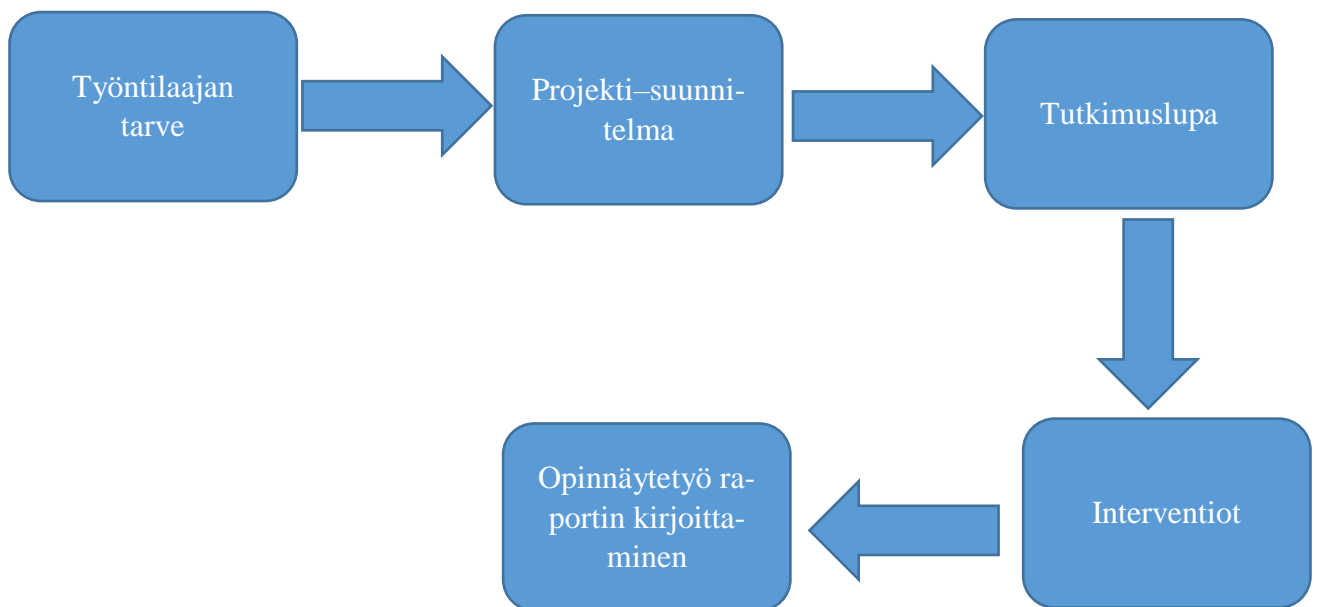
Pedagogisen toiminnan toteutuminen oli opinnäytetyön tavoitteena, jolla edistettiin lasten oppimista, hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Toimintaa toteutimme vuorovaikutuksessa lasten ja kasvattajien välillä sekä yhteisellä toiminnalla. Suunnitelmallisen pedagogisen toiminnan pohjana toimi varhaiskasvatussuunnitelma, jonka toteutumista havainnoitiin, dokumentoitiin, arvioitiin ja toteutettiin. Ympäristökasvatus oli keinona toteuttaa pedagogista toimintaa. Oppiminen ympäristöissä, oppiminen ympäristöistä ja toimiminen ympäristön puolesta kulkivat läpi interventioiden. Ympäristökasvatusta toteutettiin leikin, liikkumisen, tutkimisen ja taiteen avulla.

Opinnäytetyön avainkäsitteitä ovat varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma ja ympäristökasvatus. Interventiot sisälsivät leikkiä, liikkumista, tutkimista ja taidetta. Teoreettinen viitekehys rajautuu varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatussuunnitelmaan ja ympäristökasvatukseen varhaiskasvatuksen kentille.

Tämä opinnäytetyömme kirjallinen raportti koostuu tiivistelmästä, johdannosta, opinnäytetyön kuvauksesta, tarkoituksesta, tavoitteista ja toteutuksesta sekä opinnäytetyön pohjana käytetystä tietoperustasta. Lisäksi olemme arvioineet tavoitteiden toteutumista sekä loppuun pohtineet koko prosessia. Viimeisenä on nähtävissä lähteet ja liitteet.

2 OPINNÄYTETYÖN KUVAUS

Tässä luvussa esitellään toiminnallisen opinnäytetyön kulkua. Opinnäytetyö toteutettiin 3 – 5 -vuotiaiden lasten ryhmään Isokylän päiväkodissa, Kokkolassa. Tarkoituksena oli toteuttaa pedagogista toimintaa ympäristökasvatuksen keinoin yhteistyössä ryhmän varhaiskasvattajien kanssa. Menetelminä interventioissa olivat leikki, liikunta, tutkiminen ja taide. Interventiot toteutettiin erilaisissa fyysisissä ympäristöissä. Seuraava kuvio (KUVIO 1) selvittää opinnäytetyön kulkua pääpiirteittäin.

KUVIO 1. Opinnäytetyön kulku pääpiirteittäin

Toiminnallisen opinnäytetyön suunnittelu alkoi keväällä 2016. Opinnäytetyön tekijöillä tavoitteena oli saada sosionomi (AMK) varhaiskasvatuskelpoisuus. Omien ohjaustaitojen kehittämiseksi ja saadaksemme kokemusta projektityöskentelystä, valitsimme toiminnallisen opinnäytetyöprojektin. Otimme yhteyttä varhaiskasvatuskoordinaattoriin, jonka kanssa keskustelimme opinnäytetyön aiheesta. Isokylän päiväkotitoimi oli kiinnostunut kehittämistyöstä ja osoittautui työmme tilaajaksi. Keväällä 2016 tapasimme Isokylän päiväkodin johtajan, joka osoitti meille ryhmän, jossa opinnäytetyömme voisi toteutua. Pidimme palaverin kyseisen ryhmän varhaiskasvattajien kanssa, ja keskusteluissa kävi ilmi, ettei ryhmässä oltu huomioitu kaikilta osin varhaiskasvatussuunnitelman perusteita 2016 eikä tavoitteellista ympäristökasvatusta syksyn 2017 toimintakaudelle. Lähdimme yhdessä miettimään ympäristökasvatuksellisia tavoitteita pedagogisen toiminnan toteutumiseksi. Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatus on jäänyt

todella vähälle huomiolle niin Suomessa kuin globaalistikin, vaikka tiedossa on, että varhaislapsuus on tässäkin asiassa erittäin tärkeä vaihe myöhemmän elämän kannalta (Turja 2016, 212–214.)

Kevään ja kesän 2017 aikana kirjoitimme projektisuunnitelmaa, jolla haimme tutkimuslupaa Kokkolan varhaiskasvatuksen sivistystoimen johtajalta. Opinnäytetyön tekijöinä toimimme projektipäällikköinä. Aikataulut, toiminnan suunnittelu ja toteutus olivat meidän vastuulla. Opinnäytetyön ohjaava opettaja on Centria AMK:sta ja työelämän ohjaaja Isokylän päiväkodin 3 – 5 -vuotiaiden lasten ryhmän lastentarhanopettaja, jonka kanssa teimme opinnäytetyön yhteistyösopimuksen. Ennen lapsiryhmään kohdistuvia interventioita pyysimme huoltajilta suostumuksen toimintaan sekä lasten osallistumisesta ja valokuvaamisesta (LIITE 1) dokumentointia varten. Suunnittelimme interventioiden toteutumisen syksyn 2017 aikana. Opinnäytetyön arviointia ja havainnointia toteutimme lomakkeiden avulla. Laadimme varhaiskasvattajille havainnointilomakkeen (LIITE 2) ja opinnäytetyön tekijöille itsearviointilomakkeen (LIITE 3). Opinnäytetyön raportin kirjoittamista työstimme kevään ja kesän 2018 aikana.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet. Tarkoituksena oli toteuttaa Isokylän päiväkodissa 3 – 5 -vuotiaiden lasten ryhmässä, yhdessä varhaiskasvattajien kanssa, pedagogista toimintaa varhaiskasvatussuunnitelman 2016 mukaisesti ympäristökasvatuksen keinoin. Opinnäytetyön aikana tehtiin kahdeksan interventioita, joita toteutettiin leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen ja taiteen avulla. Lapset oppivat mielekkäällä tavalla ympäristökasvatuksellisia asioita pedagogisen toiminnan toteutumiseksi. Varhaiskasvatuksessa lasten oppiminen perustuu sekä ohjattuun että vapaamuotoiseen ryhmässä toimimiseen, jossa keskeistä on mahdollisuus monenlaiseen leikkiin, ympäristön ilmiöiden tutkimiseen, monipuoliseen liikuntaan ja ilmaisuun sekä luoviin toimintoihin (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 147). Tavoitteet on jaoteltu oppimistavoitteisiin, prosessitavoitteisiin ja tulostavoitteisiin. Alaluvuissa esitellään opinnäytetyön tavoitteet lapsen, organisaation ja sosionomin (AMK) näkökulmasta.

3.1 Tavoitteet ryhmän lapsille

Ryhmän lapsille oppimistavoitteena oli oppia ympäristökasvatuksen keinoin ja tutustua erilaisiin ympäristöihin. Prosessitavoitteena oli luoda hyvä suhde ympäristöön, mikä sisältää fyysisen, tulkinnallisen ja kulttuurisen ympäristön. Tulostavoitteena oli varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen.

3.2 Tavoitteet organisaatiolle

Oppimistavoitteena organisaatiolle oli toteuttaa suunnitelmallista ja tavoitteellista ympäristökasvatusta, joka mahdollistaa ammatillista kasvua. Prosessitavoitteena oli tuoda Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2016 tavoitteita käytäntöön, mitä ei oltu huomioitu kaikilta osin syksyn 2017 toimintakaudella. Lisäksi tavoitteena oli lisätä tavoitteellista ympäristökasvatusta ja rikastuttaa päiväkodin arkea. Tulostavoitteena oli pedagogisen toiminnan toteutuminen, jota toteutettiin lisäämällä tavoitteellista ympäristökasvatusta, tuoden varhaiskasvatussuunnitelmaa käytäntöön.

3.3 Sosionomi (AMK) tavoitteet

Sosionomi (AMK) oppimistavoitteena oli oppia projektityöskentelyä, parityöskentelyä ja kehittää ohjaustaitoja lapsiryhmiin kohdistuvissa interventioissa. Tavoitteena oli lisätä varhaiskasvatuksen ja ympäristökasvatuksen osaamista. Prosessitavoitteena oli varhaiskasvatussuunnitelman tuominen käytäntöön. Prosessitavoitteena oli myös oman varhaiskasvatusosaamisen vahvistaminen, koska tulostavoitteena oli varmistaa opinnäytetyöntekijöiden varhaiskasvatuskelpoisuus. Lisäksi tulostavoitteena oli valmis opinnäytetyö ja ammatillisen kasvun kehittyminen.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön toteutusta. Kerromme ympäristökasvatuksen keinoin toteutuneiden interventioiden struktuurista Isokylän päiväkodissa 3–5 vuotiaiden lasten ryhmässä. Tavoitteena oli tehdä yhteensä kahdeksan interventiota, jotka toteutuivat sovitusti viikon välein syksyn 2017 aikana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 mukaan suunnitelma tuli ottaa käyttöön 1.8.2017 alkaen (Opetushallitus 2016). Kävi ilmi, että ryhmässä ei oltu suunniteltu kaikilta osin Varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuen oppimisen osa-alueita syksyn 2017 toimintakaudelle. Usein ajatellaan, että ympäristökasvatus on sama asia kuin luontokasvatus, ja näin ollen sen tärkeimpinä sisältöinä on pidetty luontokokemuksia ja luonnontietoon liittyvää opetusta. Nykyään määritelmä on kuitenkin laajempi. (Turja 2016, 212–214.) Interventioiden suunnittelussa otettiin huomioon laajempi näkökulma erilaisista ympäristöistä, niihin liittyvistä kokemuksista ja pohdinnoista.

Jokainen ryhmän lapsi sai luvan osallistumiseen ja anonyyminä pysymiseen valokuvissa, joita voidaan hyödyntää opinnäytetyössä. Interventioissa käy ilmi lapsen, organisaation ja omat sosionomi (AMK) tavoitteet ja toiminnot niiden toteutumiseksi. Ensimmäisessä interventiossa varhaiskasvattajien kanssa kävimme läpi lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseita oppimisen osa-alueita, jotta toiminta voitiin suunnitella vastaamaan ryhmän tarpeita. Suunnitelmallisiin interventioihin sisällytettiin oppimisen ja ympäristökasvatuksen tavoitteita. Alaluvussa on esimerkki interventiosta, joka oli kolmas interventio. Sama struktuuri toteutuu läpi kaikkien interventioiden. Taulukko 1 (TAULUKKO 1) osoittaa kaikkien interventioiden tavoitteet lapsen oppimisen osalta ja keinot niiden toteutumiseksi. Jokaisen intervention struktuuri koostuu suunnittelusta, alkupalaverista kasvattajien kanssa, aloituksesta, toteutuksesta ja lopetuksesta. Suunnittelussa otimme huomioon 3 – 5 -vuotiaiden lasten ikä- ja kehitystason ja tavoitteita toteutettiin leikin, tutkimisen, liikunnan ja taiteen kautta. Jokainen interventio sisältää erilaisia ympäristökasvatuksellisia keinoja tavoitteiden toteutumiseksi.

Ennen toiminnan aloitusta kävimme varhaiskasvattajien kanssa keskustelua interventioiden tavoitteista ja toiminnoista sekä jaoin ohjausvastuuta kasvattajien kesken. Aloitus sisälsi edellisen intervention kertausta keskustelemalla, jotta oppimiskokemus palautuu mieleen. Kerroimme intervention struktuurista kulusta mielenkiinnon ja turvallisuuden tunteen ylläpitämiseksi.

Interventiot olivat pedagogisesti suunniteltuja. Ryhmä muodostui 21 lapsesta, minkä vuoksi jakauduimme pienryhmiin jokaisen intervention aikana. Jokaista pienryhmää kohden oli yksi varhaiskasvattaja, jotta lapsen yksilöllinen ohjaaminen ja oppiminen oli mahdollista sekä helpotti ryhmän ohjattavuutta. Yksi varhaiskasvattaja vuorollaan otti vastuun intervention dokumentoinnista. Pedagogista

havainnointia tapahtui jokaisen varhaiskasvattajan taholta (LIITE 2). Lopuksi kokoontuimme loppuleikkiin/lauluun, jonka jälkeen kertosimme intervention tavoitteita ja kulkua.

Olimme laatineet itsearviointilomakkeen (LIITE 3) ja varhaiskasvattajille havainnointilomakkeen (LIITE 2). Jokaisen intervention jälkeen arvioimme yhdessä tavoitteiden toteutumista, omaa onnistumista ja kehitettäviä osa-alueita. Varhaiskasvattajat arvioivat tiiminä lapsen oppimisen ja ympäristökasvatuksen tavoitteita sekä opinnäytetyön tekijöiden onnistumisia ja kehitettäviä osa-alueita. Varhaiskasvattajilla oli viikko aikaa yhdessä tiiminä pohtia havaintojaan ja tehdä arvioita, minkä jälkeen keräsimme palautteet. Näin pystyimme kehittämään toimintaa palautteiden pohjalta seuraavaa interventiokertaa varten.

4.1 Interventioesimerkki

Suunnittelimme yhdessä varhaiskasvattajien kanssa pedagogista toimintaa. Kolmannen intervention ympäristökasvatuksen tavoitteena lapselle oli opetella vastuullista toimintaa keräämällä luontoon kuulumattomia roskia. Oppimisen tavoitteena lapsella oli tunnistaa neliö ja ympyrä sekä harjoitella yhteenlaskua. Organisaation tavoitteena oli lisätä pedagogista ympäristökasvatusta, jolla tuodaan Varhaiskasvatussuunnitelmaa 2016 käytäntöön. Sosionomi (AMK) tavoitteena oli varhaiskasvatusosaamisen lisääminen ja ympäristökasvatusosaaminen.

KUVA 1. Roskanäyttely piha-alueella

Pedagogista toimintaa toteutettiin kokoontumalla ryhmän tiloihin keskustelemaan edelliskerran toiminnosta ja keskustelimme ryhmän kanssa vastuullisesta toimimisesta luonnossa, millaiset roskat eivät kuulu luontoon. Osallistuminen toimintaan ympäristön puolesta on ympäristökasvatuksen osana arvokasvatuksellista näkökulmaa (Raittila 2016, 2019). Keskustelussa nousi esille karkkipaperit ja muovipussit, joita lapset osasivat nimetä luontoon kuulumattomiksi. Kerroimme ryhmälle tulevasta roskajahdistista, joka päättyy roskanäyttelyyn (KUVA 1). Tällä tavoin päästään lapsen tavoitteisiin tutkimisen ja leikin kautta.

Otimme huomioon myös turvallisuuskulman ennen roskajahdin aloitusta. Näin lapset oppivat, ettei kaikkiin roskiin saa koskea oman turvallisuuden takaamiseksi, esimerkiksi rikkinäisiin lasihin. Siirryimme päiväkodin yläpihalle. Aloitimme toiminnan laululeikillä Ti-ti Nallen pyöri, pyöri ympäri. Laululeikki havainnollisti lapselle oppimisen tavoitetta, jonka tarkoituksena oli tunnistaa ympyrä. Jakaannuimme varhaiskasvattajien laatimiin pienryhmiin, jotka ovat heillä päiväkodin arjessa käytössä. Roskajahtileikki oli menetelmänä päiväkodin piha-alueen siivoamisessa. Lapset etsivät piha-alueelle kuulumattomia roskia. Pienryhmän varhaiskasvattajan sekä muiden lasten kanssa lapset saivat yksilöllisesti pohtia roskan kuuluvuutta piha-alueelle. Roskajahdin kautta syntyi keskustelua, jossa lasten osaaminen lisääntyi erilaisista luontoon kuulumattomista roskista. Muoviroskien lisäksi pohdintaa ja osaamista tuli metalli- ja lasiroskista. Varhaiskasvattajalla oli roskapussi mukana, johon roskia kerättiin. Ennen roskan

laittamista pussiin, lapset saivat nimetä roskan muodon. Näin harjoiteltiin muotojen tunnistamista. Kokoonnuimme yläpihalle, piirsimme yhdessä jonossa kulkien, jalalla piirtäen, hiekkakentälle ympyrän ja neliön. Näin tavoitteeksi asetetut muodot kertaantuivat. Lajittelimme roskat muotojen mukaan, jotta saimme toistoja muotojen tunnistamiseksi. Laskimme yhdessä ympyrän muotoiset ja neliön muotoiset roskat yhteen, näin lapset harjoittelivat yhteenlaskua. Varhaiskasvatussuunnitelman 2016 perusteissa sanotaan, että arkiset asiat ja ympäristöt, joissa matematiikkaa ilmenee, ovat hyviä tilanteita ohjata lapsia kiinnittämään niihin huomiota. Näissä tilanteissa lapsia kannustetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan. Lapsille annetaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja tuottaa säännönmukaisuuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 45.) Lopuksi kokoonnuimme piiriin keskustelemaan ja kuuntelemaan ryhmän ajatuksia. Näin pystyimme tehdä arviointia tavoitteiden saavuttamisesta.

Organisaation tavoitteet toteutuivat suunnitelmallisen toiminnan toteutuessa ympäristökasvatuksen keinoin, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016 pohjautuen. Ensimmäisen intervention aikana suunnitellut oppimisen tavoitteet tulivat käytäntöön, ympyrän ja neliön tunnistaminen sekä yhteenlaskun harjoittelu toteutuivat ympäristökasvatuksen kautta. Sosionomi (AMK) tavoitteisiin päästiin perehtymällä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016 ja ottamalla huomioon sieltä nousseita tavoitteita toimintaa suunniteltaessa.

4.2 Interventioiden tavoitteet ja toteutus

Tavoitteet interventioille nousivat valtakunnallisesta, paikallisesta ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta (Opetushallitus 2016). Tavoitteita toteutettiin ympäristökasvatuksen keinoin. Alla oleva taulukko 1 (TAULUKKO 1) osoittaa suunniteltua pedagogista toimintaa.

TAULUKKO 1. Lasten interventioiden tavoitteet ja toteutus

Interventiot	Tavoitteet	Toteutus
1. Interventio	<ul style="list-style-type: none"> • Tuoda varhaiskasvatussuunnitelmasta esiin tavoitteita oppimisen alueilta. • Suunnitella varhaiskasvattajien kanssa menetelmiä, joilla voidaan toteuttaa tavoitteet. • Sopia aikataulusta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pidetään palaveri, jossa käydään keskustelua ympäristökasvatuksesta, sen tavoitteista ja toteutuksesta. • Sisällytetään interventiioihin tavoitteita, joita ei ole otettu huomioon syksyn 2017 toimintasuunnitelmassa.
2. Interventio	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristökasvatuksen tavoite: opetella ymmärtämään, mitä ovat erilaiset fyysiset ympäristöt. • Varhaiskasvatussuunnitelman tavoite: kynäotteen harjoittelu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Havainnollistetaan kuvilla ja ajatuksia herättävillä keskusteluilla erilaisia ympäristöjä. • Lapset piirtävät oman mieluisen ympäristön.
3. Interventio	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristökasvatuksen tavoitteet: opetella vastuullista toimintaa luonnossa, mitkä roskat eivät kuulu luontoon. • Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet: ympyrän ja neliön tunnistaminen sekä yhteenlaskun harjoittelu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Roskajahti, etsitään lähipihalta roskia, kerätään ne yhteen ja pidetään roskanäyttely. • Tutkia roskien muotoja. • Roskat lasketaan muotojen mukaan.

(jatkuu)

TAULUKKO 1. (jatkuu)

<p>4. Interventio</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristökasvatuksen tavoitteet: opetella hyödyntämään luonnon materiaaleja leikkeihin ja askarteluihin. Saada myönteinen kokemus luonnosta. Opetella arvostamaan luontoa. • Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet: musiikillinen kokemus ja ääniympäristön havainnointi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mahdollistetaan monipuolista liikkumista ja luonnon tutkimista. • Etsiä askartelumateriaalia metsästä. • Keskustelemme eettisesti oikein toimimisesta luonnossa, saako puiden oksia katkoa. • Laululeikki, jossa kaikki lapset saavat rytmittää luonnon soittimilla, kivillä, kävyillä ja kepeillä. • Pienryhmissä kuunnellaan luonnon ääniä.
<p>5. Interventio</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristökasvatuksen tavoite: opetella tavaroiden uudelleen käyttöä. • Varhaiskasvatussuunnitelman tavoite: tunnistaa musta, valkoinen ja harmaa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lapset tuovat kotoa sukkan uusiokäyttöön, jota hyödynnetään askartelussa yhdessä luonnonmateriaalin kanssa. • Lapset sanallistavat tavoitteiden mukaisia värejä askartelumateriaaleista.

(jatkuu)

TAULUKKO 1. (jatkuu)

<p>6. Interventio</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristökasvatuksen tavoitteet: tutustua kaupunkiympäristöön ja saada ympäristöelämys. • Varhaiskasvatussuunnitelman tavoite: opetella sääntöjä ja oikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lasten oikeuksien viikolla käymme tutustumassa Kokkolan kaupunginkirjastoon, ja siellä järjestettävään toimintaan. • Matkalla kirjastoon kerromme liikennesäännöistä, esim. milloin pitää pysähtyä, milloin saa mennä. • Kerromme kirjastossa eettisesti oikein toimimisesta. • Kaupunki- ja kulttuuriympäristöön tutustuminen.
<p>7. Interventio</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristökasvatuksen tavoite: liikunnalliseen ympäristöön tutustuminen. • Varhaiskasvatussuunnitelman tavoite: tasa-jalkahyppy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liikunnallisia leikkejä urheilukentällä.
<p>8. Interventio</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristökasvatuksen tavoitteet: nähdä itsensä eri ympäristöissä. Ympäristövastuullisuuden kehittyminen. • Varhaiskasvatussuunnitelman tavoite: harjoitella itseilmaisua 	<ul style="list-style-type: none"> • Valokuvanäyttely ympäristökasvatuksesta. • Keskustelujen kautta kerätään lapsilta palautetta, kun näkevät projektin kuvina. • Rohkaistaan sanallistamaan kokemuksia.

5 OPINNÄYTETYÖN KESKEINEN TIETOPERUSTA

Tässä luvussa esitellään keskeistä tietoperustaa liittyen opinnäytetyöhön. Olemme suunnitelleet ja toteuttaneet opinnäytetyötä tietoperustaan pohjautuen. Opinnäytetyön keskeinen tietoperusta koostuu varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatussuunnitelmaan ja ympäristökasvatukseen, joiden oppimismenetelmiä ovat leikki, liikkuminen, tutkiminen ja taide varhaiskasvatuksen kentillä.

5.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä opinnäytetyössä

Suomessa varhaiskasvatus määritellään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016) sekä varhaiskasvatuslaissa (Eerola-Pennanen, Vuorisalo & Raittila 2017, 28). Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen elämää, joka tukee kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Huoltajat ovat vastuussa lastensa kasvatuksesta, jota varhaiskasvatus tukee ja täydentää. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda tasavertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille, joka sisältää kasvua, kehitystä ja oppimista. (Opetushallitus 2016, 8). Varhaiskasvatus on lapsen ja kasvatusympäristön välistä vuorovaikutusta, joka perustuu tavoitteelliseen toimintaan ja lapsuutta tuetaan osallisuuden ja toimijuuden näkökulmasta. Päiväkodissa varhaiskasvatus perustuu pedagogisiin ohjelmiin, joiden tarkoituksena on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen, kehitys ja oppiminen. Varhaiskasvatus luo lapsen elinikäiselle kehittymiselle ja oppimiselle perustaa. (Ojala 2015, 6.)

Varhaiskasvatuksen merkitys nousee esiin poliitikkojen puheissa ja taloustieteilijöiden tutkimuksissa. Viimeaikaisten tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksella on lapsen ja nuoren elämään pitkälle ulottuva vaikutus. Varhaiskasvatus luo tukevan pohjan lasten oppimiselle: jokaisen lapsen yksilöllistä kehitystä tuetaan ja kannustetaan, mutta samaan aikaan varhaiskasvatus luo mahdollisuuden lapsille yhdessä oppimisen kautta ja esimerkiksi tasoittaa lasten kotitaustoista johtuvia eroavaisuuksia. Osallistuminen varhaiskasvatukseen edesauttaa lapsen myöhempää koulutusta, jonka kautta tasa-arvoinen mahdollisuus lasten koulutusvalintoihin ja tulevaan yhteiskunnalliseen asemaan mahdollistetaan. Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus yhteiskunnassa ja lapsen yksilöllisen oppimisen ja kehityksen merkitys on ymmärretty, ja se asettaa uusia haasteita koulutukselle, tutkimukselle ja varhaiskasvatuskentille. Varhaiskasvatuksen pitää pysyä laadukkaana ja kehitystä täytyy tapahtua koko ajan. Sen toimintaa tulee kehittää, tuottaa uutta tutkimusta ja seurata lasten maailmojen muuttumista. Suomalainen varhaiskasvatus on muuttunut

viime vuosina. Varhaiskasvatukseen on tullut rakenteellisia ja poliittisia muutoksia. Näkyvinä esimerkkeinä ovat varhaiskasvatuksen sijoittuminen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan alaisuuteen vuonna 2013 ja uusi varhaiskasvatuslaki (580/2015). Näiden uudistusten kautta varhaiskasvatuksen asema yhteiskunnassa on vakiintunut ja selkeytynyt ensimmäiseksi osaksi kasvatus- ja koulutusjärjestelmää ja on osana elinikäistä oppimista. Voidaan todeta, että varhaiskasvatus on saanut enemmän valtaa ja ansaitsemaansa arvostusta. Asenteet ja periaatteet ovat muuttaneet myös varhaiskasvatuksen asemaa. Tämä näkyy etenkin siinä, että lapsi on uudella tavalla varhaiskasvatuksen keskiössä. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 9–10.)

Laadukasta ja yhtenäistä varhaiskasvatusta, sen toteuttamista ja arviointia säätelee ja ohjaa ajankohtainen opetussuunnitelma. Varhaiskasvatuksessa opetuksen ja kasvatuksen opetussuunnitelma toimii ensisijaisesti pedagogisena viitekehyksenä tuottaen yhteisesti jaettua käsitystä toiminnan tavoitteista ja sisällöistä, joiden avulla henkilöstö voi vahvistaa pedagogista toimintaansa ja näin ollen vastata lasten erilaisiin tarpeisiin. (Salminen & Poikonen 2017, 56–57.)

Perustehtävän selkeys ja varhaiskasvatuksen substanssin hallinta osoittaa tukevan pedagogista johtajuutta. Kun kuva ja tavoite ovat selkeät siitä, mitä ovat hyvä varhaiskasvatus ja hyvät pedagogiset käytänteet, pedagogiikan johtaminen on helpompaa. Nämä asiat myös nostavat arvostusta pedagogiseen johtamiseen. Vahvan pedagogisen näkemyksen puuttuminen näkyy usein siinä, että päätöksentekoa ohjaavat käytännöllisyys ja talous. (Fonsen & Parrila. 2016, 28–29.)

5.2 Ympäristökasvatuksen näkökulma opinnäytetyössä

Ympäristökasvatuksessa on keskeistä kokonaisvaltaiseen ympäristövastuulliseen elämäntapaan kasvamisen. Tällä laaja-alaisella tavoitteella tarkoitetaan pienten lasten ympäristökasvatusta, jonka tavoitteena on antaa edellytyksiä toimia demokraattisen yhteiskuntamme ympäristötietoisena jäsenenä. Tähän suurelta kuulostavaan tavoitteeseen tähdätään lapsen päivittäisillä elämään liittyvillä arkisilla toiminoilla, sillä arjesta ympäristövastuullisessa elämäntavassa on kyse. Yhtenä osana ympäristökasvatusta on luonnontieto mutta yhtä suuri merkitys on kaupunkikokemuksilla ja kaupunkiympäristöön liittyvillä tiedoilla sekä pohdinnoilla liittyen elämäntapaan. (Raittila 2016, 210.)

Eettistä kasvua voidaan määrittää tieteenalan nimellä etiikka. Sillä noudatetaan tieteellisesti todistettua totuutta. Etiikan soveltaminen käytäntöön eli moraaliksi ja yhteisöllinen arvo- ja normimaailma ovat

suhteellisia ja muuttuvia, senhetkisiä ja paikkakohtaisia sovelluksia eettisistä periaatteista. Varhaiskasvattajat soveltavat yhteisiä eettisiä periaatteita erilaisiin sisältöihin ja pyrkivät tuomaan ne osaksi uuden sukupolven käyttäytymistavoitteita parhaiksi katsomillaan toimintamenetelmillä, huomioon ottaen eri ikäisten lasten kyvyn omaksua ne. Päivähoidon oppimisympäristö koostuu näistä asioista lasten eettiselle kasvulle. (Vienola 2016, 164–165.)

Ensimmäisenä tavoitteena ympäristökasvatukselle on vahvistaa ihmisten tietoa siitä, että ympäristö on erityisen merkittävä tekijä elämämme ja hyvinvointimme kannalta. Toisena tavoitteena on, että ympäristönäkökulmien huomioiminen ja siitä huolehtiva toiminta tulisi itsestään selväksi osaksi kaikkien ihmisten arkea. Tavoitteena varhaiskasvatuksella on antaa edellytykset sellaisten käsitysten ja arvojen sekä asenteiden omaksumiselle, että ihmisillä on halua ja edellytyksiä elää tällä kestäväällä elämäntavalla. Varhaiskasvattajien tulisi suoda lapsille mahdollisuus kokea ympäristöä vaaliva toiminta hauskaksi, miellyttäväksi, nautinnolliseksi, järkeväksi ja oikeaksi, eikä niin, että lapsi kokee toiminnan luopumisena, rajoittamisena ja pelkkänä velvollisuutena. (Raittila 2016, 212.)

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa peruslähtökohtina ympäristössä oppimiseen liitetään vahvasti toiminnallisuus ja kokemuksellisuus. Kokemus tuottaa sellaisia tietoja, taitoja ja kykyjä selviytyä ympäristössä, jotka on saatu suorassa vuorovaikutuksessa fyysisen todellisuuden kanssa. Varhaiskasvatusikäisten lasten oppiminen ympäristöissä tapahtuu ensisijaisesti leikkimällä, liikkumalla ja tutkimalla. Ympäristökasvatuksen tavoitteena lasten kohdalla on hyödyntää heidän omaa aktiivisuuttaan suuntaamalla kokemukset niin, että he voisivat muodostaa monipuolisen ja rikkaan pohjan ympäristösuhteelleen. (Raittila 2016, 215.)

Erilaisissa fyysisissä ympäristöissä oppiminen tarkoittaa sitä, että lapset saavat kokemuksia mahdollisimman monista eri ympäristöistä päiväkodin elämismaailman lisäksi. Tiedot, taidot ja asenteet lasten ja ympäristön välillä rikastuvat, kun he saavat esimerkiksi retkellä kokemuksen siitä, miten erilaisia rakennuksia ovat kaupungintalo ja parkkitalo. Kun rinnalle otetaan taidemuseon tilat ja lähimetsä saadaan sille vertailukohtia, miten erilaiseen toimintaan ja kokemukseen kukin fyysinen ympäristö antaa mahdollisuudet. Lasten tullessa uudenlaisiin ympäristöihin vaikkapa leikkimään, he tekevät uudenlaisia aloitteita tuon ympäristön käyttömahdollisuuksista. Näin ollen myös aikuisilla on mahdollisuus nähdä ympäristöissä totutuista näkökulmista poikkeavia mahdollisuuksia, mikäli vain lasten ajatuksille annetaan tilaa. Yksilölliset kokemukset syntyvät lapsille tulkinnasta ja ovat ainutkertaisia ja tosia lapselle itselleen. Yhdessä jaetut kokemukset rikastuttavat ympäristösuhdetta. (Raittila 2016, 215.)

Miellekarttamenetelmän avulla on tutkittu lasten henkilökohtaisia kokemuksia ympäristöistä. Näin lapsia on pyydetty piirtämään kartta kodin, päiväkodin tai koulun lähiympäristöstä. Tietoa kartan avulla voidaan saada siitä, millaiset seikat lapsille ovat jääneet lähiympäristöstä mieleen ja millaisia asioita he siellä pitävät tärkeinä. Lapsia voidaan pyytää piirtämään tai merkitsemään karttaan erilaisten tehtävien avulla esimerkiksi mukavia, pelottavia tai lempipaikkojaan. (Raittila 2016, 215.) Lähtökohtana ympäristötaiteelle on aina se paikka, johon taidetta tehdään. Tämän vuoksi työskentelyn aloittaminen on aina ensin tuon ympäristön tutkimista. (Raittila 2016, 218.) Sovelsimme miellekarttamenetelmää toisessa interventiossa, jossa havainnollistimme PowerPoint-esityksen avulla lapsille kuvia erilaisista fyysisistä ympäristöistä kuten, kaupunki, maaseutu, leikkihuone ja puisto. Lapset saivat sanoittaa ja jakaa ajatuksia ryhmälle. Ajatuksia heräsi paikoista, joissa he olivat käyneet ja missä on hyvä olla. Esitimme PowerPoint-esityksen tabletilla, jotta jokainen lapsi sai yksilöllisesti viipyä hetken aikaa kuvien äärellä ja kyseillä sekä kommentoida. Tarkoituksena oli herätellä pohtimaan, mitä tarkoittaa erilaiset fyysiset ympäristöt. Jokainen sai piirtää oman lempiympäristön.

5.3 Varhaiskasvatussuunnitelma pedagogisen toiminnan pohjana

Varhaiskasvatustuksen perusteella opetushallituksen 2016 antama määräys nimeltään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatustalaki ohjaa erityisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista. Laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen tavoitteista. Suomalaiseen koulutusjärjestelmään sisältyy varhaiskasvatus, joka on tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen tiellä. Huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea ja täydentää kasvatustehtävää kodeissa ja vastata omalta osalta lasten hyvinvoinnista. Valtakunnallisena ohjauksena varhaiskasvatuksessa on luoda tasavertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset ovat olleet lähtökohtana varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistukselle. Uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia on hyödynnetty sidosryhmäyhteistyössä perusteita valmistettaessa. Kokonaisuus varhaiskasvatussuunnitelmasta on kolmitasoinen. Se muodostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea ja ohjata sen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja tasavertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Suunnitelmallinen ja

tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka tarkoittaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä ja tavoitteista, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja perheiden välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. (Opetushallitus 2016, 8.)

Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Laadittaessa varhaiskasvatussuunnitelmaa otetaan huomioon, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Tulee ottaa myös huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet ja varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon sekä kehittämistyön tulokset. Valtakunnalliset perusteet voivat tarkentua paikallisissa suunnitelmissa, mutta ne eivät saa sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen tulee varhaiskasvatuksen järjestäjän antaa mahdollisuus henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille osallistua. (Opetushallitus 2016, 9.)

Jokaisella varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Jotta nämä oikeudet voivat toteutua, laaditaan jokaiselle lapselle oma varhaiskasvatussuunnitelma. Lähtökohtana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaa laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa, ja siitä käy ilmi myös lapsen mielipide ja toiveet. Henkilöstö vastaa sopivista keinoista lapsen näkökulmien selvittämiseksi. Kun lapsiryhmän toimintaa suunnitellaan ja oppimisympäristöjä kehitetään, otetaan huomioon lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet. Pedagogista toimintaa suunnitellaan lasten tavoitteiden pohjalta. (Opetushallitus 2016, 10.) Ensimmäisen intervention tarkoituksena oli, että varhaiskasvattajat tuovat ilmi lasten varhaiskasvatussuunnitelmasta nousseita oppimisen tavoitteita, joita otimme huomioon suunniteltaessa pedagogista toimintaa toimintakaudelle.

Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö. Näillä oppimisympäristöillä tarkoitetaan paikkoja, tiloja, käytäntöjä, yhteisöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten oppimista, kehitystä ja vuorovaikutusta. Käsite oppimisympäristöstä varhaiskasvatuksessa sisältää muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjen tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja halua oppimiseen sekä ohjata leikkiin, liikkumiseen, tutkimiseen ja taiteen ilmaisuun ja kokemiseen. Maailmaa tulisi olla mahdollisuus tutkia kaikilla aisteilla ja koko keholla. Oppimisympäristöt mahdollistavat lapsille erilaisia vaihtoehtoja

mielekkääseen tekemiseen, monipuoliseen ja aktiiviseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen olemiseen ja lepoon. Oppimisympäristöissä näkyvät lasten ideat, leikit ja työt. (Opetushallitus 2016, 31.) Interventioiden toiminnot suunniteltiin tukemaan lapsille ominaista tapaa oppia mielekkäällä tavalla leikin, liikkumisen, tutkimisen ja taiteen avulla.

5.4 Lapsen ikä- ja kehitystason huomioon ottaminen leikissä, liikkumisessa, tutkimisessa ja taiteessa

Keskeisenä toimintatapana varhaiskasvatuksessa on leikki. Tehtävänä on tarjota lapsille mahdollisuuksia monipuoliseen leikkiin. Leikillä edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikkimällä lapsi oppii, vaikka se ei lapselle itselleen ole tietoista oppimista, vaan se on tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Leikkiä virittämässä ovat ne kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta. Leikistä itsestään syntyy lapselle merkitys leikkiin. Lapsi kokee iloa ja mielihyvää leikin kautta. Lapset jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Näin lapset ovat aktiivisia toimijoita leikkiessään. Käsitys itsestä ja muista ihmisistä rakentuu leikissä. Haaveita ja toiveita mallinnetaan leikin kautta. Erilaisia rooleja ja ideoita, joita muuten ei voisi toteuttaa, mahdollistuu mielikuvituksen avulla. Myös vaikeita kokemuksia voi käsitellä leikissä. Kokeileminen, yrittäminen ja erehtyminen on leikissä turvallista. (Opetushallitus 2016, 38.)

Innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen yhdistyvät keskeisenä oppimista edistävänä. Kun kokemusta karttuu, leikki kehittyy ja saa eri muotoja. Kasvattajien ja lasten välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustaa ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Tunteiden säätely, tahtominen ja toisten ihmisten huomioiminen harjaantuvat leikin avulla ryhmässä. Myönteinen tunneilmasto vahvistuu ja yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta. Varhaiskasvattajien tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkimistä. Ymmärrys lasten ajattelusta, kiinnostuksen kohteista, tunteista ja kokemuksista lisää ymmärrystä leikkiä havainnoimalla. (Opetushallitus 2016, 38–39.)

Aina kun on mahdollista, lapsi leikkii, sillä se on lapselle luontainen tapa toimia. Sisäinen motivaatio ohjaa lasta leikkimään. Lapsi saa leikkiessään iloa ja nautintoa. Kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta leikki on lapselle tärkeää. Leikin kautta lapsi oppii itsestään, toisista ja ympäristöstä. Kasvu- ja oppimisympäristön tulee olla sellainen, että se mahdollistaa monipuolisen leikin ulkona ja sisällä. Ajattelu- toiminnan kannalta leikki on lapselle olennaista, sen kautta hän erittelee kokemuksiaan ja niiden välisiä

yhteyksiä. Leikissä hän oppii ymmärtämään toimintaketjuja ja syy–seuraussuhteita. Tutkija Piaget pohti leikin merkitystä 1950-luvulla. Leikin hän liitti lapsen älykkyyden kehitykseen ja nosti esille, että lapsen ajattelun kehityksen mukaista on, jos lapsi saa mahdollisuuksia tutkia ja muokata ympäristöönsä mahdollisimman konkreettisissa oloissa. (Ojanen, Ritmala, Siven, Vihunen & Vilen. 2013, 200–202.)

Pienryhmiin jakaminen mahdollistaa lasten leikille leikkirauhan ja rauhoittaa yleensäkin tilannetta sekä kehittää leikin sisältöä. Lapsille tulisi mahdollistaa useita erilaisia kokemuksia ympäristöstään. Lasten kanssa tulisi tehdä retkiä erilaisiin kohteisiin ja antaa mahdollisuus osallistua monipuolisesti työtehtäviin, lukea sekä keskustella heidän kanssaan. Kokemus kokonaisesta prosessista auttaa lapsia hahmottamaan erilaisia toimintaketjuja. (Ojanen ym. 2013, 208.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia monipuoliseen liikkumiseen ja kokea sitä kautta iloa. Kaikkina vuodenaikoina lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin. Liikkumisen tulee olla säännöllistä, monipuolista, lapsilähtöistä ja tavoitteellista. Terveen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta fyysinen aktiivisuus on tärkeää. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan monipuolisia, eritasoisesti kuormittavia liikunnan muotoja, kuten sisällä ja ulkona leikkiminen, retkeily ja ohjatut liikuntatuokiot. Liikkuminen ryhmässä kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Huoltajien kanssa yhteistyössä innostetaan lapsia liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa ympäristöissä ja ulkona erilaisissa olosuhteissa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontunteista ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja esimerkiksi tasapainoa ja liikkumista. Varhaiskasvatuksessa lapsien tulee saada kokemuksia perinneleikeistä, liikuntaleikeistä ja satu- tai musiikkiliikunnasta. Ohjatulla ja säännöllisellä liikunnalla on tärkeä merkitys kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriikalle. Tästä syystä lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeä. (Opetushallitus 2016, 46.)

Kolmevuotiaana lapsi harjoittelee kynäotetta ja piirtää ympyrän. Ihmisen kolmevuotias piirtää "perunan muotoisena hahmona", jolla ei ole vartaloa. Kynää hän pitää vielä sekä vasemmassa että oikeassa kädessä. Neljävuotiaana lapsi osaa usein jo piirtää ihmishahmon niin, että siinä näkyvät pää, vartalo ja raajat. Viisivuotias lapsi piirtää jo tähden ja kolmion sekä jäsentää numeroita. Ihmisperros on jo yksityiskohtaisempi. Oman nimen kirjoittaminen onnistuu viisivuotiaalta. Lapsi osaa neljävuotiaana hyppiä yhdellä jalalla ja kävellä portaat alas vuoroaskelin. Tasapaino kehittyy, ja näin ollen lapsi haluaa kipeillä esimerkiksi puissa. Viisivuotiaalla lapsella on kaikki motorisen kehityksen perusvalmiudet. (Ojanen ym. 2013, 128.)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille mahdollisuuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Ohjattuna lapset tutkivat ja toimivat luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Tavoitteena varhaiskasvatuksella on mahdollistaa oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Leikinomainen toiminta ja havainnollistaminen ovat sopivia keinoja tutustua matemaatiikkaan ja sen osa-alueisiin. Leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödynnetään lukukäsitteen kehittymisen tueksi monipuolisesti vuorovaikutustilanteissa. Lapsille annetaan mahdollisuus tutkia kappaleita ja muotoja sekä leikkiä niillä. Geometrinen ajattelu lapsilla vahvistuu, kun heitä kannustetaan rakentamaan, askartelemaan ja muovailemaan. (Opetushallitus 2016, 44–45.)

Kaikkina vuodenaikoina luonnosta löytyy rajattomasti tilaisuuksia kiinnostua asioista ja ilmiöistä. Niiden tutkimista voi myöhemmin jatkaa esimerkiksi sisällä aikuisen tukemana. Erityisesti ennen kouluikää lapsella herää mielenkiinto ottaa itse selvää asioista ja ympäristöstä. Tutkiminen kehittää lapsissa ongelmanratkaisukykyä, kriittistä ajattelua ja luovuutta. Lapsen mielikuvitus ja uteliaisuus muodostuvat asia-tietoon, mutta myös keskittymiskyky ja pitkäjänteisyys kehittyvät. (Ojanen ym. 2013, 232–233.)

Esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä on mahdollisuus saada kuvia tekemällä. Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja median avulla erilaisilla tekotavoilla, materiaaleilla ja välineillä lapset saavat kokeilla kuvan tekemistä. Lasten omia kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnonympäristön kohteita havainnoidaan yhdessä. Kuvallisista viesteistä nousseita ajatuksia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan. Tarkasteltaessa kuvia voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi muotoihin, väreihin, tekijään, materiaaleihin, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin. (Opetushallitus 2016, 42–43.)

Erilaiset taiteellisen ilmaisun muodot, musiikki, draama, kuvallinen ilmaisu, kielellinen ilmaisu ja kädentaidot, mahdollistavat havaitsemisen, tuntemisen, kuuntelemisen, luomisen, kuvittelun ja intuition. Nämä antavat mahdollisuuksia lapsen omille arvostuksille, kauneuden tajulle, asenteille ja näkemyksille. Lapselle paras keino oppia on itse tekeminen. (Ojanen ym. 2013, 245.)

5.5 Kontekstuaalisuuden määrittely opinnäytetyössä

Bronfenbrennerin (1979, 16–22) ekologisen teorian mukaan kaikilla ihmisillä elämässään on monia erilaajuisia sisäkkäisiä elämänpiirejä ja niiden välisiä suhteita. Tässä ekologisessa mallissa sisäkkäisiä

rakennelmia nähdään mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemeinä. Keskipiste on niissä pysyvissä sosiaalisissa suhteissa, joissa yksilö elää ja joissa läsnäolijoilla (kasvattajat) on tietyt tarkoitukset ja joissa he suorittavat toimintoja, joilla on lapsille sosiaalista merkitystä. Ekologisen lähestymistavan kautta lasta ja lapsen kokemus nähdään vuorovaikutuksessa erilaajuisiin ympäristötasoihin, jotka pitävät sisällään merkityksiä lapsen oppimiselle ja kasvulle.

Kontekstuaalisuudella tarkoitetaan näkökulmaa lapsen kasvuun ja oppimiseen, ja siinä lapsi ja hänen kasvuympäristönsä ovat erottamattomat. Lapsen toimintaa ymmärretään osana koko ympäristön toimintaa. Oppimista, kasvua ja kehitystä ei nähdä vain vanhempien tai opettajien toiminnan seurauksena, vaan lasten ja aikuisten sekä lasten keskinäisen toiminnan tuloksena. Kasvulle ja kehitykselle on olennaista, millainen vuorovaikutussuhde muodostuu eritasoisten kasvuympäristötekijöiden välille. Päiväkotihenkilöstön suhde lapsen vanhempiin on lapsen välittömän toimintaympäristön ulkopuolella, mutta erittäin oleellinen vuorovaikutussuhde lapsen arjen kannalta. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala. 2007, 19.)

Mesosysteemi sisältää niiden ympäristöjen väliset suhteet, joissa lapsi on aktiivinen toimija. Siinä nähdään lapsen kasvuympäristöissä toimivien ihmisten välistä vuorovaikutusta. Bronfenbrennerin mukaan mesosysteemin toimivuus on perheen ja päivähoiton kasvatuksen laadun yksi keskeinen kulmakivi. (Hujala ym. 2007, 23.)

5.6 Havainnointi arviointimenetelmänä opinnäytetyössä

Havainnointi on oivallinen tapa oppia tuntemaan lapsi paremmin sekä ymmärtämään hänen käyttäytymistään ja sen syytä. Havainnoiva henkilöstö saa tietoa lapsen mielenkiinnon kohteista, kokemuksista, oppimisesta sekä kasvun ja kehityksen edistymisestä. Havainnoinnin avulla voidaan saada asioiden ymmärrystä lapsen näkökulmasta. Mitä tutumpi lapsi on aikuiselle, sen paremmin hänen käyttäytymistään ja toimintatapoja pystytään ennakoimaan. Toiminnan suunnittelun lähtökohtana on kasvattajan kaikki tieto lapsesta. Perustana toiminnan suunnittelulle, toteuttamiselle ja arvioinnille on havainnointi. Sen avulla saadaan tietoa, miten kasvattajan tulee toimia yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän kanssa edistääkseen heidän hyvinvointiaan. Ympäristöissämme tapahtuvista asioista tehdään jatkuvasti havaintoja. Vaikka havainnoinnin merkitys tiedetään, käytännössä säännöllinen ja määrätietoinen havainnointi saattaa jäädä vähäiseksi. Havainnoinnin vähäisyydelle on kasvattajien mukaan syynä muun muassa kiire, henkilöstön lisääntyneet työtehtävät, suuret ryhmäkoot sekä tietämättömyys sopivista havainnointi- ja dokumentointi välineistä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 16–17.)

Säännöllinen havainnointi on tärkeää, sillä lapsen kehitys on nopeaa. Mikäli havainnointi on satunnaista ja havainnointikertojen väli on pitkä, kasvattaja ei saa tietoa lapsen edistymisestä tai senhetkisistä kehityksellisistä tarpeista. Näin ollen kasvatukselliset interventiot voivat kohdistua lapsen tilanteen kannalta väärin asioihin. Säännöllisyys havainnoinnissa ja tulosten kirjaaminen varmistavat kasvattajan tiedot jokaisen lapsen tarpeista, toimintaa suunnitellessa ne tulee ottaa huomioon. (Koivunen & Lehtinen 2015, 17.)

6 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Tässä luvussa arvioidaan opinnäytetyötä. Olemme jakaneet arvioinnin projektisuunnitelmaan, lasten tavoitteisiin, organisaation tavoitteisiin, sosionomi (AMK) tavoitteisiin, ammatilliseen kasvuun sekä eettisyyteen ja luotettavuuteen. Arviointi pohjautuu interventioissa tehtyihin systemaattisiin havaintoihin, kirjalliseen dokumentointiin ja saatuun palautteeseen. Opinnäytetyön tekijöinä meillä oli mahdollisuus

käydä reflektiivistä keskustelua keskenämme, interventioiden kohteena olleiden lasten sekä ryhmän varhaiskasvattajien kanssa.

6.1 Projektisuunnitelman arviointi

Yhtenä laadunvarmistamisen välineenä näemme huolellisesti laaditun projektisuunnitelman. Opinnäytetyö eteni suurimmalta osin projektisuunnitelman mukaisesti. Projektisuunnitelmassa olisimme voineet tarkemmin suunnitella interventioiden toteutumismenetelmiä. Toisaalta saimme ideoita matkan varrelta liittyen ympäristökasvatukseen toteutukseen, joiden myötä tavoitteet täsmentyivät. Suunniteltu aikataulu interventioiden toteutumiseen ja budjetin osalta toteutui täysin. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen opinnäytetyömme ensimmäinen palautus oli toukokuussa 2018.

6.2 Lasten tavoitteiden toteutumisen arviointi

Lasten oppimistavoitteena oli saada oppimista ympäristökasvatuksesta ja tutustua erilaisiin ympäristöihin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 45) sanotaan, että ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten suhdetta luontoon ja toimia vastuullisesti ympäristössä sekä ohjata lapsia kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus pitää sisällään kolme ulottuvuutta: ympäristössä oppiminen, ympäristöstä oppiminen ja ympäristön puolesta toimiminen. Lähiluonto ja rakennettu ympäristö ovat oppimisen kohteita sekä oppimisympäristöjä. Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä tutki minen ja liikkuminen ovat keskeisessä roolissa osana varhaiskasvatusta. Positiivisten kokemusten myötä lapsi oppii nauttimaan luonnosta, lähiympäristöstä ja suhde ympäristöön vahvistuu.

Toteutimme suunnitelmallista ympäristökasvatusta interventioiden aikana. Jokaisella interventiolla oli omat tavoitteet, jotka toteutuivat erilaisten toimintojen avulla. Lasten tavoitteiden toteutumisen kannalta tärkeää oli koko toimintakaudelle suunniteltu sama kasvatusmenetelmä eli ympäristökasvatus. Toiminnot suunniteltiin 3 – 5 -vuotiaiden ikä- ja kehitystason mukaisesti. Ryhmästä välittyi ilo ja innokkuus, mistä voimme päätellä, että interventiomme olivat odotettuja ja toiminnot vastasivat hyvin tavoitteita.

KUVA 2. Liikuntaleikkejä lähiliikunta-alueella

KUVA 3. Taidenäyttely Kokkolan kaupungin kirjastossa

Interventioissamme käytimme lapsille ominaista tapaa oppia tutkimalla, leikkimällä, liikkumalla ja taiteen avulla. Interventioiden aikana toteutimme kontekstuaalisen kasvun mallia, jolloin oppimista tapahtui lähivyöhykkeillä ympäristöissä ja ympäristöistä. Interventioita toteutui lapsen päiväkotiryhmässä, päiväkodin piha-alueella, lähiluonnossa, lähiliikunta-alueella ja kaupunkiympäristössä. Näiden asioiden avulla mahdollistettiin lapsille havainnointia, oppimista, jäsentämistä ja ymmärrystä ympäristöstään. Mikrosysteemissä lapsi oppii ja kehittyy päiväkodissa. Eksosysteemissä ulkopuoliset ympäristötekijät vaikuttavat lapsen oppimiseen ja kehittymiseen. Esimerkiksi julkisten kulkuneuvojen käyttö tai ylipäättään liikenne on osana eksosysteemiä, ja vaikuttaa välillisesti lapseen. Makrosysteemi ulottuu yhteiskuntatasolle, ja tätä toteutimme lasten oikeuksien viikolla tutustumalla Kokkolan kaupunginkirjaston kulttuuritapahtumaan.

Prosessitavoitteena oli saada hyvä suhde ympäristöön. Turja (2016, 181) toteaa artikkelissaan, että tutkiva lapsi on tiedonhaluinen. Lapsi tavoittelee hahmottamaan ja ymmärtämään maailmaa ympärillään niin, että hän oppisi toimimaan sillä tavalla, joka olisi hänelle itselleen sekä muiden mielestä merkityksellistä ja tarkoituksenmukaista. Minä ja muut ihmiset ja heidän toimintansa ovat lapsen tutkimuksen kohteena. Tähän kuuluu sosiaalinen ympäristö, luonnon ympäristö ja rakennettu ympäristö. Tutkimisen lisäksi lapselle luonteenomaisia toimintatapoja lapsuudessa ovat liikkuminen, leikki, taiteellinen kokeminen ja itseilmaisu.

Ympäristökasvatuksemme eteni johdonmukaisesti. Lapset saivat turvallisen ja mielekkään tavan tutustua ympäristöön. Pienryhmätoiminnot sekä interventioiden struktuuri mahdollistivat keskustelua ja pohdintaa, joka puolestaan tukee oppimista. Luonteenomaiset toimintatavat kannustivat hyvään ympäristösuhteeseen, kun toiminta oli 3–5-vuotiaiden lasten ikä- ja kehitystasoa vastaavaa sekä motivaatiota ylläpitävää.

Ympäristössä oppimisessa täytyy muistaa rakennettujen ympäristöjen vaikutus. Tutkimuksissa puhutaan takapenkin sukupolvesta, jolloin lapset tutustuvat omaan arkiympäristöönsä kaupungissa vain auton takaikkunan läpi. Tämän vuoksi varhaiskasvattajilla on erityinen tehtävä tutustuttaa lapset konkreettisesti kaupunkiympäristöön. Kaupunkiympäristössä lapset voivat saada kokemuksia monenlaisesta arkkitehtuurista, liikenteestä, useista eri työpaikoista ja vapaa-ajan ympäristöstä. (Raittila 2016, 216.) Jokainen interventio sisälsi eettistä ajattelua, joka on keskeisenä osana ympäristökasvatusta. Esimerkiksi kuudes interventiomme linja-autolla kaupunkiympäristössä sisälsi monelta osin kulttuurista ja eettistä ympäristökasvatusta, kun mietimme yhdessä lasten kanssa, miten kirjastossa käyttäydytään, millaiset säännöt koskettavat kaikkia kirjaston käyttäjiä. Tutustuimme ja havainnoimme kaupungin rakennettua fyysistä

ympäristöä. Kysymysten avulla lapset kertoivat, kenen kanssa ovat liikkuneet kaupungissa ja millaisia asioita kaupungissa ovat tehneet. Lapset olivat kaikkien interventioiden aikana motivoituneita toimimaan. Lasten suullinen palaute oli kaikin puolin positiivista.

Tulostavoitteena oli varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain perusteella opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. (Opetushallitus 2016, 8.)

Edellä mainittu suunnitelma tuli ottaa käytäntöön syksyllä 2017, ja sen osa-alueita lapsen oppimista tavoitellen toteutimme opinnäytetyömme myötä. Interventioita suunniteltaessa otimme huomioon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta nousseita oppimisen tavoitteita sekä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista tavoitteita. Interventiot havainnoitiin (LIITE 2) ja dokumentoitiin. Pienryhmätyöskentelyssä varhaiskasvattajan oli helppo havainnoida lasten yksilöllistä toimimista ja osaamista. Dokumentointi mahdollisti oppimistavoitteiden arvioinnin. Varhaiskasvattajilla oli mahdollisuus hyödyntää valokuvia lasten omissa kasvun kansioissa, joista käy ilmi varhaiskasvatussuunnitelmista nousseita tavoitteita. Lopuksi esille aseteltu valokuvanäyttely toteutui dokumentoinnin myötä. Näin lapsille havainnollistettiin kokonaiskuvaa prosessista.

6.3 Organisaation tavoitteiden toteutumisen arviointi

Oppimistavoitteena organisaatiolle oli toteuttaa suunnitelmallista ja tavoitteellista ympäristökasvatusta, joka mahdollistaa ammatillista kasvun. Mietimme yhdessä suunniteltuja tavoitteita ja toimintoja niiden toteutumiseksi varhaiskasvattajien kanssa ennen toiminnan aloitusta. Näin tuettiin ammatillista kasvua. Vielä tarkempiin tavoitteisiin olisimme päässeet, mikäli olisimme laatineet varhaiskasvattajille oman itsearviointilomakkeen. Tavoitteellinen ympäristökasvatus oli kyseisessä päiväkotiryhmässä jäänyt vähälle huomiolle. Opinnäytetyön tekijöinä suunnittelimme syksyn 2017 toimintakaudelle tavoitteellisia interventioita ympäristökasvatuksen keinoin. Tällä tavoin organisaatiossa toteutettiin laadukasta varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Prosessitavoitteena oli tuoda Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2016 käytäntöön tavoitteita, joita ei ole huomioitu kaikilta osin syksyn 2017 toimintakaudella. Halusimme lisätä tavoitteellista ympäristökasvatuksen osaamista ja rikastuttaa päiväkodin arkea. Tulostavoitteena oli pedagogisen toiminnan toteutuminen, jota mahdollistettiin lisäämällä tavoitteellista ympäristökasvatusta, tuoden varhaiskasvatussuunnitelmaa käytäntöön. Mittareina meillä oli käytössä arviointilomakkeita (LIITE 2, 3), joiden mukaan tavoitteisiin päästiin. Varhaiskasvattajien arviointi oli, että toiminta oli kokonaisuudessaan pedagogisesti hyvin suunniteltua ja toteutettua, mielekästä ja vuorovaikutteista oppimista. Interventiot oli suunniteltu toteutettavaksi ympäristökasvatuksen keinoin, jota aikaisemmin ei oltu toteutettu tavoitteellisesti koko toimintakauden mittaisena toimintana kyseisessä päiväkotiryhmässä. Pedagoginen toiminta toteutui ympäristökasvatuksen keinoin. Lopuksi esille aseteltu valokuvanäyttely päiväkodin tiloihin oli koko organisaation nähtävillä. Näin koko henkilökunnalla oli mahdollisuus nähdä, miten varhaiskasvatussuunnitelman mukaista varhaiskasvatusta toteutettiin ympäristökasvatuksen keinoin.

6.4 Sosionomi (AMK) tavoitteiden toteutumisen arviointi

Oppimistavoitteinamme oli oppia projektityöskentelyä, parityöskentelyä ja kehittää ohjaustaitoja lapsiryhmiin kohdistuvissa interventioissa. Tavoitteena oli lisätä varhaiskasvatuksen ja ympäristökasvatuksen osaamista. Opinnäytetyön tekeminen on ollut haastavaa, kun aikaisempaa kokemusta projektityöskentelystä ei ole ollut. Tiedot ja taidot ovat kehittyneet tekemisen kautta. Mikäli joskus vastaavanlaiseen projektiin lähtisimme mukaan, ottaisimme huomioon tarkemmin työn vaativuuden ja aikaa vievän oppimisprosessin. Mitä pidemmälle prosessi on edennyt, sitä helpompaa on asioiden jäsentäminen ollut. Parityöskentely on ollut sujuvaa ja toimivaa koko opinnäytetyön ajan. Keskustelujen kautta olemme saaneet vahvistusta omalle osaamiselle. Palautteeksi olemme saaneet paljon hyvää, muun muassa luontevaa ja yhdessä linjassa kulkevaa ohjausta.

Ohjauskokemusta löytyy jonkin verran molempien työhistoriasta, mutta nyt kun ohjauksen kohderyhmänä oli 3–5–vuotiaat lapset, otimme selvää ikä- ja kehitystason mukaisesta ohjauksesta. Ohjauksessa pystyimme heittäytymään lapsen maailmaan, mikä innosti lapsia oppimaan uutta. Lasten ilo ja riemu välittyi myös meihin. Varhaiskasvatusosaaminen ja ympäristökasvatusosaaminen on lisääntynyt perehtymällä tietoperustaan ja toteuttamalla sitä käytännössä, mikä oli myös prosessitavoitteena.

Prosessitavoitteena oli myös oman varhaiskasvatusosaamisen vahvistuminen, koska tulostavoitteena oli varmistaa opinnäytetyön tekijöiden varhaiskasvatuskelpoisuus.

Varhaiskasvatusosaamiseen sisältyy myös varhaiskasvatuksen ydinkompetenssien sisäistäminen. Asiakastyönosaaminen vahvistui opinnäytetyön myötä. Osasimme luoda hyvän yhteistyösuhteen niin organisaation, lapsiryhmän ja perheiden kanssa. Kohtasimme jokaisen yksilöllisesti ja tasavertaisesti sekä ansaitsimme luottamusta koko prosessin ajan. Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen työskentely kehittyi, jossa huomioimme lasten tarpeet, mikä tuki yksilön kasvua ja kehitystä. Ymmärrys varhaiskasvatuksen merkityksestä hyvinvoinnin näkökulmasta lisääntyi, sillä varhaislapsuus on merkittävässä roolissa kasvun ja kehityksen kannalta. Havainnointi, dokumentointi ja arviointi auttoivat todentamaan tavoitteellisen työn tulosta. Parityöskentelyn tärkeys näkyi etenkin tuloksia arvioidessa. Dialoginen ja reflektiivinen vuorovaikutus tuki ja antoi eri näkökulmia. Varhaiskasvatustyötä tehdään tiimeissä, joten myös ammatillinen vuorovaikutus kasvattajien kesken on tärkeää asiakaslähtöisen työn toteutumiseksi. Tärkeimpänä oppimiskokemuksena näemme koko prosessin. Osaaminen on lisääntynyt, kun on mietitty tavoitteita ja suunnitelmia sekä päästy niitä toteuttamaan. Nyt tavoitteita arvioidessa on ilo huomata oman varhaiskasvatusosaamisen vahvistuneen. Lisäksi tulostavoitteena oli valmis opinnäytetyö ja ammatillisen kasvun kehittyminen.

6.5 Ammatillinen kasvu

Työssä sosiaaliset suhteet ja ihmisten välinen vuorovaikutus ovat merkityksellisiä ja niitä on vaikea arvioida. Työntekijät joutuvat muuttuvissa tilanteissa lasten kanssa työskennellessään tekemään arviointia oman toimintansa valinnoista ja vaikutuksista meneillään olevaan tilanteeseen. Tilanteet tulevat ja menevät nopeasti, eikä pitkälle pohdinnalle jää aikaa. Organisaation yksikkötasolla ja yksilötasolla keskustelut tiimissä tai esimiehen kanssa helpottavat näkemään kehittymishaasteita. (Soukainen 2016, 182–183.) Varhaiskasvatuskelpoisuutta tavoitellessa on ollut tärkeää saada toteuttaa opinnäytetyötä lapsiryhmässä. Interventioiden aikana huomasimme, että lasten toiminta ei aina mene suunnitelman mukaan, mutta silti pystyimme toteuttamaan koko päivän pedagogiikkaa. Kun toteutimme opinnäytetyötä parityöskentelynä sekä yhteistyössä varhaiskasvattajien kanssa, harjaannuimme tavoitteellisessa suunnittelussa ja toteutuksessa pedagogisen toiminnan kehittämiseksi. Kiinnostuksemme ja halu työskennellä varhaiskasvatuksessa kasvoi opinnäytetyön myötä. Opinnäytetyöprosessin kautta ymmärrys yhteistyön tärkeydestä lisääntyi. Kun asioita puhutaan ääneen, oma ammatillinen kasvu mahdollistuu.

Opinnäytetyön tekijöiden välinen yhteistyö on ollut tasavertaista, mutta kuitenkin toisia täydentävää, mikä näkyi ohjauksessa. Ohjaustilanteet lasten kanssa olivat muuttuvia, mutta siitä huolimatta

interventiot säilyivät mielekkäänä pedagogisena toimintana hyvien ohjaustaitojemme ansiosta. Rauhallisuus ja johdonmukaisuus ovat meidän molempien vahvuuksia. Yhteistyön merkitys on lisääntynyt hyvin sujuneen vuorovaikutuksen ja vastuun jakamisen kautta. Kasvattajilta saadun palautteen mukaan ohjauksemme on ollut ikä- ja kehitystason mukaista, luontevaa ja innostavaa, minkä ansiosta lasten motivaatio säilyi. Palautteen mukaan myös ryhmän kasvattajien ohjaaminen on ollut hyvää ja tarpeellista.

Ammatillista kasvua lisäsi verkostoyhteistyö. Samaa vuosikurssia suorittava opiskelija toteutti omaa opinnäytetyötään varhaiskasvatukseen, minkä myötä sovimme yhteisen intervention lasten oikeuksien viikolla Kokkolan kaupunginkirjastoon. Tällä tavoin saimme harjaannuttaa laajemmin yhteistä suunnittelua. Kaupungin budjetti oli ylittynyt kuljetusten suhteen, joten me opinnäytetyön tekijöinä saimme järjestettyä kuljetuksen päiväkodilta Kokkolan kaupunkiin. Lähetimme sähköpostia kokkolalaisille kuljetusalan yrittäjille tiedustellen, olisiko heillä kiinnostusta lähteä tukemaan lasten osallistumista kulttuuritapahtumaan lasten oikeuksien viikolla. Sponsoriksemme osoittautui Kokkobus Ab, jonka kautta kyyditys toteutui.

KUVA 4. Kaupunkiympäristöön tutustuminen linja-auto kyydityksellä

Opinnäytetyötä tehdessä saimme kumpikin ensimmäistä kertaa ottaa vastuun johtamisesta projektipäällikköinä, minä aikana ammatillisuus kehittyi. Pidimme tärkeänä palavereita varhaiskasvattajien kanssa, tuoden esiin kokopäiväpedagogiikan merkitystä interventioiden aikana. Kävimme läpi myös tavoitteita ja vastuun jakamista. Näin jokainen kasvattaja sai toteuttaa pedagogista dokumentointia vuorollaan sekä toteuttaa omaa pedagogista osaamista valmiiden suunnitelmien pohjalta. Tällä tavoin kehittyi meidän johtamisen taitomme, jossa pedagogisen toiminnan toteutuminen ympäristökasvatuksen keinoin oli keskiössä.

Opinnäytetyöprosessi on herättänyt monenlaisia tunteita. Välillä olemme kokeneet epätoivon tunnetta, mutta olemme oppineet sietämään keskeneräisyyttä. Huomatessamme omaa kehittymistä onnistumisen tunteet ovat päässeet vahvistumaan. Epäonnistumisiakin on tullut matkan varrella. Keskustelemalla ja hyväksymällä virheet oppimista tapahtui. Ammatillisen kasvun tukena on ollut työelämäohjaaja, joka on jakanut meille tietoa ja kokemuksia varhaiskasvatuksesta. Ohjaava opettaja on antanut eri näkökulmia työn eri vaiheissa, jonka kautta meille on herännyt aina uudenlainen tutkiva ja kehittävä ote opinnäytetyötä kohtaan.

6.6 Eettisyys ja luotettavuus

Laadun takaamiseksi olemme toteuttaneet Varhaiskasvatuslakia 19.1.1973/36, joka sisältää muun muassa oikeuden varhaiskasvatukseen. Ryhmässä jokainen lapsi kohdattiin yksilönä ja tasavertaisena toimijana sosionomin eettisen osaamisen kompetenssin mukaisesti. Pidimme huolen, että jokainen lapsi tuli kuulluksi kaikkien interventioiden aikana, ja tämä mahdollistui pienryhmätoiminnoissa. Laadun mittareina toimivat arviointilomakkeet, joiden myötä pystyimme suhtautumaan työhömmö kriittisesti ja kehittämään toimintaa koko opinnäytetyön ajan. Pyysimme lupaa huoltajilta lasten osallistumiseen ja valokuvaamiseen opinnäytetyötä varten, millä varmistimme asiakaslähtöisyyden toteutumisen. Osalla huoltajista nousi huoli anonyyminä pysymiseen valokuvissa. Perustelimme ja tarkensimme tarkoitusta eettisyyden takaamiseksi, että lasten kasvot eivät ole tunnistettavissa valokuvista.

Vaikuttavuus sosiaalialalla oli pedagogisen toiminnan toteutuminen ympäristökasvatuksen keinoin, jolla saatiin varhaiskasvatussuunnitelmaa käytäntöön. Teimme päiväkotiryhmään suunnitelmallisia ja tavoitteellisia interventioita, joilla on merkittäviä hyvinvoinnin vaikutuksia yksilön kasvuun ja kehitykseen. Laadukas varhaiskasvatus toteutui ja päiväkodin arki rikastui opinnäytetyömme myötä. Opinnäytetyön

arviointi oli systemaattista ja empiiriseen aineistoon perustuvaa. Havainnoimalla ja arvioimalla interventioita mahdollistimme toimintakulttuuria, jonka tulisi kulkea päiväkodin arjessa mukana. Arviointia voidaan hyödyntää jatkossakin kehittämistarpeisiin ja annoimme opinnäytetyöllämme mahdollisuuden hyödyntää erilaisia toimintoja tavoitteiden saavuttamiseksi.

7 POHDINTA

Ajatus opinnäytetyötä kohtaan heräsi varhaisessa vaiheessa opintoja, ja varhaiskasvatuskelpoisuuden varmistaminen oli meidän kummankin tavoitteena. Tunsimme toisemme entuudestaan, joten yhteistyön sujuvuudesta oli jo hyviä kokemuksia. Ajatuksena oli lähteä työstämään toiminnallista projektia, sillä käytännönläheinen työskentelytapa tuntui luontevalta. Tavoitellessamme varhaiskasvatuskelpoisuutta kohderyhmänä oli alle kouluikäiset lapset. Alkuvaiheessa opinnäytetyön aihe tuotti haasteita, sillä varsinaisia opinnäytetyön opintoja ei oltu vielä opiskeltu. Kevään 2016 varhaiskasvatusharjoittelun jälkeen oli helpompi jäsentää opinnäytetyön tarkoitusta. Lopulta aihe valikoitui työelämälähtöisesti, kun otimme yhteyttä Kokkolan varhaiskasvatuskoordinaattoriin. Hänen kanssaan tehty moniammatillinen yhteistyö auttoi ymmärtämään varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää. Tämä on myös osana sosionomin (AMK) kompetenssiosaamista.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut stressaavaa monestakin eri syystä. Vapaa-ajan, perhe-elämän ja opiskelun sujuvuus on lisännyt aika-ajoin paineita ja turhautumista. Motivaatio on ollut työn loppuun saattamisen kannalta eteenpäin vievä tekijä. Projektisuunnitelman selkeys on ollut hyvänä pohjana opinnäytetyöllemme. Tavoitteet olivat realistisia ja hyvin toteutettavissa. Yhteistyö varhaiskasvattajien ja

lapsiryhmän kanssa oli antoisaa ja mielekästä. Prosessi on ollut kokonaisuudessaan onnistunut, sillä asetettuihin tavoitteisiin päästiin. Kehitystä tapahtui projektityöskentelyssä, sosionomi (AMK) kompetensseissa, stressinsietokyvyssä ja ammatillisessa kasvussa. Prosessi opetti meille, että huolellisempi kysymysten asettelu havainnointilomakkeessa olisi tuottanut meille tarkempaa arviointia raporttia kirjoittaessa.

Opinnäytetyömme on antanut meille ammatillisia osaamisvalmiuksia työskennellä varhaiskasvatuksen kentillä. Olemme oppineet soveltamaan erilaisia arvoja, kun työskentelimme lapsilähtöisesti. Suunnitelimme lasten tarpeista lähtöisin olevaa toimintaa ja kunnioitimme eri kulttuuritaustaisia lapsia ja perheitä. Ohjatessamme lapsiryhmää saimme huomata, että osasimme huomioida jokaisen lapsen yksilönä ja varmistimme, että jokainen lapsi tuli kuulluksi. Näin vahvistimme omaa eettistä osaamistamme sosionomina. Varhaiskasvatuksen kuuluessa osana suomalaisen palvelujärjestelmäämme toteutimme laadukasta varhaiskasvatusta ja näin pystyimme takaamaan lasten oikeuksien toteutumisen.

Oman kehittymisen ja tutkijan rooliin kasvamisen kannalta oli tärkeä saada suunnitella ja toteuttaa opinnäytetyötä. Parityöskentelyn vahvuus oli, että keskustelemalla pystyimme arvioimaan prosessin aikana omaa sekä parin työskentelyä. Kannustaminen ja kriittinen suhtautuminen eri vaiheissa työskentelyä auttoivat yksilöllisessä ammatillisessa kasvussa puolin ja toisin annetun palautteen kautta. Varhaiskasvatussuunnitelma (Opetushallitus 2016) oli ohjaajavana asiakirjana opinnäytetyömme aikana, ja sen tulkitseminen käytäntöön kuuluu sosionomin osaamiseen. Oma varhaiskasvatusosaamisemme syventyi asiakirjaa lukemalla ja jäsentämällä. Tiedostamme koko prosessin olevan suuressa roolissa opinnoissamme ja antavan hyvän pohjan toimia työssä alle kouluikäisten lasten kanssa. Oma kasvu ihmisenä ja ammattilaisena on kuitenkin elämän mittainen prosessi.

Ympäristöosaamista tuli meille, lapsille sekä organisaatiolle. Tämän kautta ymmärrys ympäristöjen merkityksestä vahvistui ympäristötietoisena yhteiskunnan jäsenenä. Ympäristökasvatus aiheena osoittautui meille mielenkiintoiseksi ja sen tärkeys varhaiskasvatuksessa korostui. Saimme lisättyä paljon hyvää päiväkodin arkeen.

Opinnäytetyö kesti kokonaisuudessaan n. kahden vuoden ajan. Alusta asti olemme olleet itseohjautuvia. Alkuun olimme monta kertaa umpikujassa työmme kanssa. Omalla aktiivisuudella, pitkäjänteisyydellä, positiivisuudella, toistemme tuella ja ohjaavan opettajan ohjauksella selvisimme työvaihe kerrallaan eteenpäin. Tunteita on ollut laidasta laitaan, epätoivosta riemuun. Parityöskentely on ollut kantava voimavara koko opinnäytetyön tekemiselle.

LÄHTEET

- Bandura, A. 2017. Sosiaalis-kognitiivinen teoria. Teoksessa R. Vasta (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. 3. painos. EU: UNIpress, 13–74.
- Bronfenbrenner, U. 1979. *The Ecology of Human Development*. Campridge: Havard University Press.
- Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Helsinki: Vastapaino, 21–35.
- Fonsen, E. & Parrila, S. 2016. Johtajuuden käsitteet ja lähtökohdat. Teoksessa S. Parrila & E. Fonsen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Jyväskylä: Bookwell Oy, 23–41.
- Hujala, E., Puroila, A–M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.
- Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Varhaiskasvatus valloittaa. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy, 9–18.
- Koivunen, P–L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Jyväskylä: Bookwell Oy.
- Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Unigrafia Oy: Helsingin yliopisto.
- Ojanen, T., Ritmala, M., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2013. Lapsen aika. 12.– 15. Painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 3. painos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2017. Liikkuva lapsi. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: Bookwell Oy, 136–157.
- Raittila, R. 2016. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: Bookwell Oy, 210–220.
- Salminen, J. & Poikonen, P–L. 2017. Opetussuunnitelma pedagogisena työvälineenä. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy, 56–74.
- Soukainen, U. 2016. Laatutyö ja kehittävän työotteen omaksuminen. Teoksessa S. Parrila & E. Fonsen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Jyväskylä: Bookwell Oy, 169–185.
- Turja, L. 2016. Tiedekasvatus ja lapsen tutkiva toiminta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: Bookwell Oy, 181–196.

Varhaiskasvatuslaki, 2018. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. Viitattu: 10.9.2018.

Vienola, V. 2016. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: Bookwell Oy, 164–180.

Hyvät huoltajat!

Olemme kaksi sosionomi opiskelijaa Centria-ammattikorkeakoulusta. Tulemme tekemään syksyn 2017 aikana opinnäytetyötä Isokylän päiväkodissa, lapsenne ryhmässä. Opinnäytetyö käsittelee uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaista ympäristökasvatusta. Valokuvaamme projektin, josta kokoamme teille huoltajille näyttelyn päiväkodin tiloihin. Valmiin opinnäytetyön esittelemme Centria-ammattikorkeakoulussa. Mikäli ette halua lapsenne kuvia esiintyvän esityksessä, ilmoittakaa siitä lapsenne ryhmän henkilökunnalle.

Toivomme, että lapsenne saa osallistua toiminnalliseen projektiimme.

Lapseni saa osallistua _____

Lapseni ei saa osallistua _____

Huoltajan allekirjoitus	Paikka	Päivämäärä
-------------------------	--------	------------

Yhteistyöterveisin: Teija Haapasalo ja Saija Kivinen

Kasvattajan havainnointikaavake

Rastita sopiva vaihtoehto ja halutessasi voit perustella vastauksia loppuun.

	Toteutui täysin	Toteutui osittain	Ei toteutunut
Lapsen oppimisen tavoite			
Ympäristökasvatuksen tavoite			

Perustelut:

Missä onnistuimme?

Mitä voisimme kehittää?

Itsearviointi

1. Missä onnistuimme?

2. Mitä kehitettävää jäi?

3. Toteutuivatko tavoitteet? (Lapsen oppimisen tavoite ja ympäristötavoite)